

УДК: 342.95 (477)

Мельниченко Андрій,
здобувач Відкритого міжнародного
університету
розвитку людини «Україна»

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЗИТИВНОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених, узагальнено позитивний зарубіжний досвід щодо протидії організованій злочинності. Відзначено, що на сьогоднішній день в більшості провідних держав Європи сформувались досить різні, та водночас, ефективні механізми протидії організованій злочинності. Опрацьовано можливості імплементації найбільш позитивного досвіду у вітчизняні реалії.

Ключові слова: зарубіжний досвід, Європа, імплементація, протидія, організована злочинність.

The article, based on the analysis of scientific views of domestic and foreign scientists, summarizes the positive foreign experience in combating organized crime. It is noted that today in most leading European countries have formed quite different, but at the same time, effective mechanisms to combat organized crime. Possibilities of implementation of the most positive experience in domestic realities are worked out.

Keywords: foreign experience, Europe, implementation, counteraction, organized crime.

Постановка проблеми. Статистичні дані свідчать про те, що на сьогоднішній день організована злочинність активно розвивається, змінюються її прояви та наслідки. Разом із тим, і сфера протидії вказаному негативному соціальному явищу також не стоїть на місці. Зазначене вимагає активної науково-дослідної роботи у відповідному напрямку. Важливим кроком на шляху покращення протидії організованій злочинності є вивчення зарубіжного досвіду у даному напрямку. Зазначене пояснюється багатьма чинниками: по-перше, на сьогодні у багатьох країнах Європи та світу сформувався досить позитивний досвід протидії організованій злочинності, про що яскраво свідчать статистичні дані різних міжнародних організацій; по-друге, прагнення України стати повноцінним членом європейської та світової спільноти вимагає адаптації національного законодавства у всіх сферах суспільного життя до вимог та стандартів.

Стан дослідження. Варто відзначити, що окремі проблемні питання, пов'язані із покращенням протидії організованій злочинності у своїх наукових працях розглядали: В.В. Волинець, В.Г. Гриценко, О.С. Доценко, Ю.О. Корнєв, Ю.О. Михайлова, Р.В. Перелигіна, О.В. Федосова, С.А. Шепетько, О.Ю. Шостко та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, в юридичній літературі відсутні комплексні дослідження, присвячені вивченню зарубіжного досвіду протидії організованій злочинності.

Мета і завдання дослідження. Мета статті полягає у тому, щоб опрацювати можливості імплементації позитивного зарубіжного досвіду у сфері протидії організованій злочинності. Задля досягнення вказаної мети необхідно: узагальнити зарубіжний досвід протидії організованій злочинності, на прикладі Великобританії, Німеччини та Франції; виокремити позитивні

форми цього досвіду та опрацювати можливості їх використання в нашій державі.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що робота є однією із перших спроб комплексно опрацювати зарубіжний досвід протидії організованій злочинності та опрацювати можливості його імплементації у вітчизняні реалії.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи досвід провідних країн Європи в першу чергу слід приділити увагу досвіду Великобританії. Свого часу, одним із нововведень, своєрідним «ноу-хау» у сфері запобігання злочинності та підвищення кримінологічної поінформованості британців про злочинність, в цій країні стало запровадження чи не першого у світі електронного сервісу під назвою «Карта злочинності». Його суть полягає у можливості для будь-якого користувача мережі Інтернет оцінити рівень криміногенності у будь-якій частині столиці Великої Британії – Лондоні [1; 2]. Зокрема, сервіс дозволяє: визначити рівень та динаміку злочинності у певній частині Лондона; виявити найбільш поширені злочини чи делікти відповідного району; порівняти показники злочинності теперішнього часу із попередніми періодами; отримати інформацію про працівників поліції, які обслуговують відповідний район (прізвище, ім'я, посада, звання, фото, контактні телефони, години прийому тощо). При цьому різні райони Лондона на цій карті мають власний колір (від блакитного до червоного), що свідчить про відповідний рівень криміногенності у британській столиці. Карта злочинності виявилась дуже вдалим експериментом МВС Великої Британії, що доводить підвищена зацікавленість до нього з боку британців: протягом двох років (2011–2012) сервісом скористалось понад 500 млн разів [1; 2].

У Великій Британії діє Служба по боротьбі з найбільш небезпечною організованою злочинністю - SOCA (Serious Organised Crime Agency), пріоритетними напрямками діяльності якої є: 1) підвищення рівня обізнаності населення про організовану злочинність; 2) збільшення обсягу повернених коштів, отриманих незаконним шляхом і числа розкритих кримінальних справ; 3) підвищення загрози для діяльності організованих злочинних угруповань у Великій Британії завдяки відпрацьованим оперативним і слідчим діям, а також впровадженню нових способів боротьби з цим явищем [3; 4]. Отже, у Великій Британії для запобігання організованій злочинності створено окрему інституцію, проте предметом її діяльності є лише особливо небезпечна організована злочинність [3; 4].

Крім того, у Великій Британії функціонує Управління з боротьби з особливо небезпечними видами економічної злочинності, яке є підзвітним генеральному прокуророві і парламенту. Управління розслідує фінансові порушення, що перевищують 2 млн фунтів стерлінгів. До його головних завдань належать: а) розробка методик розслідування складних економічних злочинів; організація збирання і обміну кримінальної інформації про діяльність у кредитно-фінансовій сфері; б) розподіл і координація наявних сил і ресурсів; в) прийняття заходів, що прискорюють розслідування і проведення заходів кримінального судочинства; г) повторне розслідування у складних випадках; г) документування доказів перед передачею справи до суду [3, с.185-186]. Оскільки в багатьох країнах частиною судової системи є прокуратура, саме вона і є таким “центральною агентством”, що збирає інформацію про підозрілі операції [3, с.185-186].

В якості позитивного моменту варто вказати той факт, що Уряд Великобританії і автономні адміністрації в Північній Ірландії і Шотландії несуть відповідальність за політику, включаючи серйозну і організовану

злочинність. В Англії та Уельсі Міністерство внутрішніх справ несе загальну відповідальність за політику, стратегію і фінансування. Цікавим моментом є також те, що у Британії немає спеціального потоку фінансування для боротьби з серйозною і організованою злочинністю. Робота фінансується через кілька незв'язаних потоків фінансування з джерел, які є предметом щорічних торгів і процесів прийняття рішень.

Отже, узагальнюючи досвід Великобританії у сфері протидії організованій злочинності варто відзначити, що в зазначеній державі сформувався досить дієвий та ефективний механізм протидії організованій злочинності. Його позитивними моментами (які в тому числі можна використати в Україні) слід визнати наступні: по-перше, законодавець цієї країни веде досить активну нормотворчу діяльність у відповідному напрямку, про що свідчить низка загальнодержавних концепцій та програм, які постійно оновлюються та вдосконалюються з метою адаптації їх положень до конкретною ситуації в державі; по-друге, державні інституції у цій країні володіють досить широким колом повноважень у досліджуваній сфері; по-третє, особливої уваги заслуговує наявність окремого органу державної влади, метою діяльності якого є протидія серйозній та організованій злочинності в державі.

Наступна держава, досвіду якої ми приділимо увагу в рамках представленої проблематики, - Німеччина.

У Німеччині законодавчою базою боротьби з організованою злочинністю є Кримінальний кодекс (Strafgesetzbuch), який у своїй структурі має чотири параграфи (статті), які передбачають кримінальну відповідальність за організаційну діяльність; порушення заборони на об'єднання (параграф 85), створення озброєних угруповань, утворення злочинних співтовариств (параграф 129), створення терористичних організацій [6]. Що ж стосується суб'єктів протидії організованій злочинності, то у Німеччині при Міністерстві внутрішніх справ створено Федеральне відомство кримінальної поліції (Bundeskriminalamt або ВКА), яке займається боротьбою з транснаціональною організованою злочинністю та тероризмом, корупцією в органах державного управління, проявами релігійного та міжетнічного екстремізму, злочинами в економіці, пов'язаними з «відмиванням» грошей, незаконним обігом наркотиків, проституцією тощо. Для виконання цих завдань ВКА має необхідне правове, кадрове та технічне забезпечення, а також потужний банк оперативних даних INPOL. Також ВКА має необхідну науково-технічну базу та займається аналітичною обробкою оперативної та відкритої інформації, зокрема закордонної, розробляє стратегію та тактику дій поліції на перспективу, впроваджує нові зразки спеціальної криміналістичної техніки, успішно вирішує питання підготовки та перепідготовки кадрів [7, с. 55].

Федеральне міністерство внутрішніх справ і Федеральне управління кримінальної поліції рішуче виступають проти організованої злочинності у співпраці з Міністерством внутрішніх справ і поліцією федеральних земель як на національному, так і на міжнародному рівнях. Спеціалізовані поліцейські управління на федеральному рівні і рівні штатів кожен день працюють з великими ресурсами, високою мотивацією і спеціальними знаннями, щоб заарештувати якомога більше злочинців. Організована злочинність може торкнутися всіх і кожного і особливо шкідлива для суспільства. Крім судового переслідування злочинців в окремих випадках, поліція також розробляє і впроваджує довгострокові і цілеспрямовані стратегії контролю. Передумовою для цього є наявність достатньої та значимої інформації про масштаби та

конкретних проявах організованої злочинності. Федеральне управління кримінальної поліції як центральне управління кримінальної поліції федерального рівня і штату відіграє особливу роль в контролі, зборі та обробці інформації.

Важливим аспектом є те, що федеральний уряд Німеччини підтримує боротьбу з організованою злочинністю за допомогою двосторонніх заходів, співпраці в Європейському Союзі (Європа) і в багатосторонніх органах, а також фінансування проектів міжнародних організацій по боротьбі зі злочинністю. Німеччина підписала двосторонні угоди з низкою країн про співпрацю в боротьбі з організованою злочинністю. Офіцери зв'язку Федерального управління кримінальної поліції (ВКА) працюють в численних посольствах.

Наступною європейською державою, досвіду якої приділимо увагу у розрізі представленої проблематики, є Франція. В останні роки Французька Республіка значно зміцнила свої національні засоби боротьби з організованою злочинністю як з точки зору правових механізмів, так і з точки зору координації між державними установами (поліцією, правосуддям, іноземними відомствами, тощо). Правоохоронна система Франції є централізованою та ієрархічною. Проте унікальністю цієї системи є те, що ще досить нещодавно французьке законодавство дозволило місцевим органам влади наймати своїх власних офіцерів поліції – так звану муніципальну поліцію (*Police Municipale*) [8, с.106; 9]. Отже, правоохоронна система Франції поєднує в собі риси централізованої та децентралізованої моделей поліції. Така модель дозволяє більш гнучко реагувати на виклики часу [9].

Розглядаючи суб'єктів протидії організованій злочинності Франції варто вказати Центральний офіс по боротьбі з організованою злочинністю (OCLCO), що був створений указом від 6 травня 2006 року, та який відповідає за боротьбу зі злочинними групами незалежно від напрямку їх незаконної діяльності. Він бере участь у припиненні організованої злочинності і незаконного обігу зброї і вкрадених автомобілів, а також в пошуках втікачів. Для виконання своїх завдань OCLCO використовує три бригади: 1) Національну бригаду по припиненню бандитизму і торгівлі людьми; 2) пошукову бригаду втікачів; 3) національну бригаду досліджень і втручання. Окрім того, необхідно відзначити, Центральний офіс керує і координує дії 12 бригад по дослідженню і втручання (BRI), створених в рамках DIPJ і DRPJ і відповідають за дослідження, спрямовані на виявлення, моніторинг і арешт злочинців і співучасників дій, що підпадають під класифікацію серйозного злочину. У сфері своєї компетенції OCLCO ініціює власні розслідування на всій території країни, а також може надавати допомогу або діяти спільно з поліцією або жандармерією. Цей офіс являє собою для Франції центральний пункт міжнародних обмінів: централізує запити на дослідження на території з-за кордону; підтримує оперативні зв'язку зі спеціалізованими службами інших країн і з міжнародними організаціями з метою отримання всієї інформації, що відноситься до досліджень; він бере участь на національному рівні в пошуківленні і координації підготовчої роботи до зборів міжнародних органів та організацій, в яких він бере участь [10].

Важливим моментом у розвитку законодавства Франції у сфері протидії організованій злочинності став Закон від 3 червня 2016 року «Про посилення боротьби з організованою злочинністю, тероризмом та їх фінансуванням, а також про підвищення ефективності і гарантій кримінального судочинства». Закон значно розширює поліцейські методи боротьби зі злочинністю. Цей розвиток приймає дві форми: розширення сфери застосування існуючих

методик і створення нових технік. Деякі методи призначені для протидії тероризму, інші застосовуються в більш загальному плані до організованої злочинності, а треті, нарешті, стосуються злочинів певного ступеня тяжкості.

Як недолік слід відзначити той факт, що французьке право не дає чіткого визначення поняттю «організована злочинність». Проте, закон № 2004-204 від 9 березня 2004 року, що адаптує систему правосуддя до розвитку злочинності, передбачає «процедуру, яка застосовується до організованої злочинності та правопорушенням» і вводить статті 706-73 в КПК і 706-74, що стосуються правопорушень, до яких застосовується ця процедура: а) злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків, торгівлею людьми, видобутком, вимаганням при обтяжуючих обставинах, підробленими грошима, терористичними актами, відмиванням грошей і злочинним співтовариством для підготовки одного із злочинів, зазначених у статтях 706-73 КПК; коли вони вчинені у складі організованої банди, злочину у вигляді вбивства, тортур і актів варварства, викрадення і примусового тримання, крадіжки, руйнування, руйнування і псування майна, порушення законодавства про зброю, порушення законодавства про іноземців; якщо це передбачено законом, інші злочини, вчинені у складі організованої банди, і інші злочини, пов'язані з злочинним співтовариством, для підготовки до серйозних злочинів.

Висновки. Завершуючи представлене наукове дослідження слід констатувати, що на сьогоднішній день в більшості провідних держав Європи сформувались досить різні, та водночас, ефективні механізми протидії організованій злочинності. Разом із тим, не весь вказаний досвід можна імплементувати в українські реалії. А тому, ми переконані, що найбільш перспективним та цікавим для імплементатії є наступний зарубіжний досвід протидії організованій злочинності:

- по-перше, у переважній більшості держав існує окремий орган державної влади, метою діяльності якого є протидія організованій злочинності, а також координація роботи всіх інших суб'єктів у досліджуваній сфері;

- по-друге, необхідною є розробка загальнодержавних програм у сфері протидії організованій злочинності та здійснення його постійного їх оновлення з урахуванням тенденцій та вимог сучасності;

- по-третє, на прикладі досліджених країн, особливе значення для України має розширення міжнародної співпраці у досліджуваній сфері;

- по-четверте, доцільним є підвищення не тільки рівня матеріально-технічного забезпечення суб'єктів протидії корупції, а й загального рівня оплати праці працівників відповідних відомств.

Список використаних джерел

1. Metropolitan Police Crime Mapping URL: <http://maps.met.police.uk>.
2. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність : монографія / М. Г. Колодяжний ; за ред. В. В. Голіни. Х. : Право, 2017. 252 с.
3. Шостко О.Ю. Аналіз ефективної діяльності системи кримінальної юстиції у сфері протидії організованій злочинності в окремих європейських країнах // Проблеми законності. 2009. № 1. С. 180.
4. Бусол О.Ю. Міжнародний досвід побудови та функціонування спеціалізованих органів з протидії високопосадовій злочинності (в контексті незалежності Державного бюро розслідувань в Україні) / URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2269:m

- izhnarodnij-dosvid-pobudovi-ta-funktsionuvannya-spetsializovanikh-organiv-z-protidiji-visokoposadovij-zlochinnosti&catid=8&Itemid=350
5. Звіт: Організована злочинність в ФРН має коріння за кордоном / URL: <https://www.dw.com/uk/звіт-організована-злочинність-в-фрн-має-коріння-за-кордоном/a-36047589>
  6. Criminal Law of the People's Republic of China. Promulgation Date : 1997-03-14 Promulgation Number : e00238199703141997 1001The National People's Congress Order of the President of the People's Republic of ChinaNo.83 Promulgation Department: The National People's Congress URL: http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_2925_0_7.html
  7. Басецкий И. И., Легенченко Н. А. Организованная преступность. 2-е изд., испр. и доп. Минск : Академия МВД Республики Беларусь, 2002. 551 с.
  8. Dammer H. Comparative criminal justice systems / H. Dammer, J. Albanese. – Cengage Learning, 2013
  9. Гриценко В. Г. Зарубіжний досвід Франції щодо організації та функціонування правоохоронних органів і можливості його використання в Україні / В. Г. Гриценко // Право та інноваційне суспільство. 2015. № 1. С. 185-189
  10. L'office central de lutte contre le crime organisé / URL: <https://www.police-nationale.interieur.gouv.fr/Organisation/Direction-Centrale-de-la-Police-Judiciaire/Lutte-contre-la-criminalite-organisee/Office-central-de-lutte-contre-le-crime-organise>